

*Jūsų Ekscelencijos
Gerbiamas Seimo pirmininke
Gerbiami Kovo 11-osios Akto signatarai
Atkuriamojo Seimo pirmininke
Bei visi šio iškilmingo Seimo posėdžio dalyviai*

Dėkui už man suteiktą garbę, tokią svarbią dieną stotis prie šios tribūnos ir kalbėti. Manau, tai nuostabus paradoksas, kai Lietuvos Nepriklausomybės atkūrimo minėjime tokia garbė teko tai, kuri neprisimena Lietuvos kitokios nei laisva ir nepriklausoma. Kuri augo turėdama viską, apie ką mano tėveliai ir jų tėvai tik galėjo pasvajoti.

Prieš jus stovi žmogus, kuris niekada neturėjo rinktis tarp laisvės ir mirties. Aš buvau ta ketverių metų mergaitė, kuri drauge su mylimiausiu meškiuku įsisuko į patalus nesuprasdama, kas vyksta kai už lango riedėjo tankai ir išsijungė televizorius, o tėtukas vilkosi striukę skubėdamas laukan.

Prieš jus stovi žmogus, kuris kartais pamiršta, kad turi laisvę kurti, dirbti ir samdyti. Laisvę pykti, skųstis ir susikrauti lagaminą. Ir už nei vieną iš šių laisvių virš mano galvos neprazvimbė kulka, neteko paaukoti nei sveikatos, nei artimo kraujo.

Prieš jus stovi žmogus. O už jo visa karta, kuri nepažįsta Lietuvos kitokios nei laisva. Karta, kuri kartais gali būti karštakošė, netyčia nedėkinga, bet daug labiau tikėtina – pasimetusi ir dar neatradusi savęs mūsų šalies istorijoje.

Tokios mintys ir nuolatinė baimė taip ir neužsirtarnauti laisvių su kuriomis atėjau į šį pasaulį, mane seka nuolat ir rymo kaip tamsus šešėlis man už nugaros, kai su kolegomis iš nepažymėtos kapo duobės mėginame iškelti narsiausių mūsų šalies vyrų ir moterų palaikus.

Kai grįžusi į laboratoriją, ant tyrimų stalo anatomine tvarka išdėliojau dar neatpažintą skeletą ir

jau pirmieji žiaurus, kauluose palikusio nukankinimo ir nužudymo bruožai man byloja – priešais mane legenda – tokia kaip partizanų vadas Adolfas Ramanauskas-Vanagas, ar Konstantinas Kalinauskas – štai tokiomis akimirkomis pasijuntu maža ir nenusipelnusi to, ką turiu. Tokių jausmų apimtai lengva muštis į krūtinę ir sakyti „Jei būtų karas, aš tikrai daryčiau taip ir pati pirma krisčiau už Tėvynę! Kad tik netektų mano kaimynams, draugams ir artimiesiems!“. Bet išties, tai kiek ir gėda pripažinti, kad man taip gera gyvent laisvos šalies taikos metais ir nekęsti to skausmo ir kankinimų, kuriais prieš mirtį buvo iškamuoti prieš mane gulintys kaulai.

Ir ką gi man daugiau belieka daryti – nei giliai atsidusti, imti į rankas rašiklį ir registruoti toliau. Pasirūpinti, kad kiekvienas svarbus bruožas, patvirtysiantis šių palaikų tapatybę, būtų aprašytas. Kad kiekvienas šurpą keliantis sužalojimas nebūtų pražiūrėtas.

Greičiausiai, tai mano misija, jei ateityje nebus kilnesnės. Mano, ir mano kolegų tikslas – tapti nenuginčijamais metraštinkiniais, kurie šiuolaikinių mokslinių metodų pagalba gali įrodyti okupacinių jėgų žiaurumus. Bet dar svarbiau – įrodyti mums svarbių istorinių asmenybių egzistavimą praeityje. Ir neleisti, kad jų legenda būtų užpilta melu, nepažymėtoje kapo duobėje.

Šioje kalboje jau ne pirmą kartą naudoju terminą „nepažymėta kapo duobė“. Tai, matyt, populiariausias visų pasaulio režimų ginklas prieš tautą.

O Sovietų Sąjungos atveju, nepažymėtos kapo duobės ne tik turėjo amžiams laisvės kovotojų vardus paversti neapčiuopiamais ir nugincijamais, bet ir apsaugoti patį režimą nuo pavergtos tautos maišto. Ypač tokios nepalaužiamos kaip mūsų.

Jūs tik pagalvokit – to jauno miškuose suimto vaikino, kuris buvo slapčia nukankintas ir nušautas KGB tardymo rūsiuose, kauliukai kėlė tokią baimę visai Sovietų Sąjungai ir jos specialiosioms tarnyboms, kad prisireikė juos apibarstyti kalkėmis ir užkasti taip toli ir taip giliai, kad patys nepajėgtų rasti. Panašius atvejus, galėčiau vardinti ir kalbėdama apie politinius kalinius ir netgi apie carinės Rusijos susidorojimus su mūsų sukilėliais.

Regis, tas režimas sąmoningai ir sistemingai, beveik porą šimtmečių, mėgina iš mūsų istorijos ištrinti viską, kas primintų, jog turime būti dėkingi ir nepriimti laisvės kaip privilegijos.

Taigi čia aš, tūkstantmečio kartos lietuvė, randu savo prasmę ir nusiramimą – darydama darbą,

kuri myliu ir moku geriausiai. Siekdama, kad kiekvieno už Lietuvos laisvę gyvybę atidavusio vardas būtų iškaltas akmenyje, o jo mirties aplinkybių nustatymas būtų paremtas pedantiškai atliktais moksliniais tyrimais ir negincijamas.

Galiu tik būti dėkinga tiems kam teko sunkesnio likimo našta, kad gavau tokią paprastą ir garbingą užduotį, kuri neleis mūsų vaikams ir anūkams pamiršti, iš kur pas mus tiek galimybių ir laisvės. O jei ir vėl Lietuvą išmėgintų ugnis ir krauju, tai būtų iš kur pasisemti stiprybės, ir žinotų, kad lietuviai nepalaužiami. Juk tai beveik mokslinis faktas.

Baigdama šią kalbą sakau – nuoširdžiai noriu tikėti, jog mūsų kartos atstovai niekada neturės ginti savo Tėvynės ginklu, o savo indėlį į jos gerovę įneš darydami darbus, kuriuos moka geriausiai ir myli labiausiai. O didžiausias priešas, kurį turėsime įveikti, tai laisvės nuvertinimas, dėl kurio renkamės lengviausius ir greičiausius problemų sprendimus iš nepritekliaus.

*Dr. Justinos KOZAKAITĖS kalba Valstybės
Nepriklausomybės stipendijos gavimo proga
Lietuvos Respublikos Seime, iškilmingame Lietuvos
Nepriklausomybės dienos atkūrimo minėjime
2019 m. kovo 11 d.*